

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ
ВАЗИРЛИГИ**

**ОЛИЙ ТАЪЛИМ ТИЗИМИ ПЕДАГОГ ВА РАҲБАР КАДРЛАРИНИ
ҚАЙТА ТАЙЁРЛАШ ВА УЛАРНИНГ МАЛАКАСИНИ ОШИРИШНИ
ТАШКИЛ ЭТИШ БОШ ИЛМИЙ - МЕТОДИК МАРКАЗИ**

**ЎЗБЕКИСТОН ДАВЛАТ САНЪАТ ВА МАДАНИЯТ ИНСТИТУТИ
ҲУЗУРИДАГИ ПЕДАГОГ КАДРЛАРНИ ҚАЙТА ТАЙЁРЛАШ ВА
УЛАРНИНГ МАЛАКАСИНИ ОШИРИШ ТАРМОҚ МАРКАЗИ**

“Тасдиқлайман”

Тармоқ маркази директори

_____ О.А.Хасанов

“ _____ ” _____ 2015 йил

**“АКТЁРЛИК САНЪАТИ АСОСЛАРИ” модулидан
Ў Қ У В – У С Л У Б И Й М А Ж М У А**

Тузувчилар:

М.Абдуллаева,

О.Дадамирзаев

Тошкент – 2015

МУНДАРИЖА:

1. ИШЧИ ДАСТУР.....
2. МАЪРУЗА МАТНИ.....
 - 1-МАВЗУ. Актёрлик санъати фанини ўқитиш модернизациялари.
 - 2-МАВЗУ. Замонавий талабдаги машғулотларни яратиш ва олиб бориш меъзонлари.
Машқлар ва этюдлар драматик театр ва кино актёрлиги мактабининг асоси...
 - 3-МАВЗУ. Драматик театр ва кино актёрлиги маҳорати унсурларидан тўғри фойдаланиш
3. ТАҚДИМОТ.....
4. ТЕСТ САВОЛЛАРИ.....
5. МУТАХАССИС ТОМОНИДАН БЕРИЛГАН ТАРИЗ.....
6. ЭКСПЕРТ ХУЛОСАСИ

Умуммутахассислик бўйича тайёргарлик

I. Модулнинг мақсади ва вазифалари

• **“Актёрлик санъати” модулининг мақсади:** Тингловчиларнинг педагогик фаолиятга назарий ва касбий тайёргарликни таъминлаш ва янгилаш, касбий компетентликни ривожлантириш асосида таълим-тарбия жараёнларини самарали ташкил этиш ва бошқариш бўйича билим, кўникма ва малакаларини такомиллаштириш;

• педагогик кадрлар тайёргарлигига қўйиладиган талаблар, таълим ва тарбия ҳақидаги ҳужжатлар, педагогика ва психологиянинг долзарб муаммолари ва замонавий концепциялари, амалий хорижий тил, хорижий таълим тажрибаси, педагогнинг шахсий ва касбий ахборот майдонини лойиҳалаш, педагог кадрларнинг малакасини ошириш, сифатини баҳолаш ишлари мазмунини ўрганиш;

“Актёрлик санъати” модулининг вазифалари:

- малака оширишга келган тингловчилар ўзларининг талабаларини, амалий ва назарий томондан актёрлик санъатидан бохабар бўлган, сценография, музика соҳасида даврнинг илғор ғояларини илғаб олган, сахна кўринишлари орқали бадиий ғояни рўёбга чиқара оладиган ижодкор қилиб тайёрлашдан иборат.

Модулни ўзлаштиришга қўйиладиган талаблар

Олий ва ўрта махсус, касб-ҳунар таълими ўқитувчилари малакасини оширишга қўйиладиган давлат талаблари ва тайёргарлик йўналишлари бўйича намунавий дастурлар асос қилиб олинган.

- Тингловчи актёрлик маҳорати фанларини ўқитишда илғор тажрибалар ҳақида тасаввурга эга бўлиши керак;

- Сахनावий асарнинг ҳатти- ҳаракат таҳлиллари ҳақида тасаввурга эга бўлиши керак;

- А.Кацман, Г.Товстоногов ҳатти-ҳаракат таҳлили услубиятини билиши керак;

- Билимларни амалий ўзлаштира олиши керак.

Модулнинг ўқув режадаги бошқа модуллар билан боғлиқлиги ва

узвийлиги

Фан мазмуни ўқув режадаги биринчи блок ва мутаххассислик фанларининг барча соҳалари билан узвий боғланган ҳолда педагогларнинг умумий тайёргарлик даражасини оширишга хизмат қилади. Модул Актёрлик санъати асослари, Сахна нутқи фанини ўқитишдаги инновациялар, Сахна ҳаракати ва пластика, Драма назарияси фанлари билан ўзаро боғлиқ.

Модулнинг олий таълимдаги ўрни

Ўзбекистон Республикаси санъатининг ҳар қандай тури, айниқса театр санъати, шахснинг камолоти ва инсоний сифатларини шакллантиришда муҳим ўрин эгаллайди. Санъат ва адабиётнинг жамиятдаги муҳим ўрни ва хусусиятларини инобатга олган ҳолда, Республикамиз раҳбарияти санъат соҳасида ёш мутахассисларни малакасини оширишда янада такомиллаштириш юзасидан сўнги йилларда кўплаб муҳим қарорлар қабул қилди. Миллий театр мактаби бу борада қўлга киритган ютуқларини авайлаб-асраб уларга ижодий ёндошган ҳолда, келажакда театр санъатини янада юқори поғоналарга кўтаришга қодир мутахассисларни етиштириб беришни ўз олдига мақсад қилиб қўйган.

“**Актёрлик санъати**” фанида актёрлик ва режиссёрлик курсларга дарс берувчи профессор-ўқитувчиларни малакасини ошириш ва талабаларни тарбиялашда асосий йўналишлар акс эттирилган. Таълим тизимида юксак малакали, ижодкорлик ва ташаббускорлик қобилиятига эга, касбий ва ҳаётий муаммоларни мустақил ҳал қила оладиган, янги техника ва технологияларга тез мосланишига лаёқатли кадрлар муҳим аҳамиятга эга.

“**Актёрлик санъати**” фани дастури Ўзбекистон давлат санъат ва маданият институтининг Актёрлик маҳорати бўйича дарс берувчи профессор - ўқитувчиларининг малакасини оширишига қаратилган.

Модул бўйича соатлар тақсимооти:

№	Модул мавзулари	Тингловчининг ўқув юклариси, соат					Мустақил таълим
		Ҳаммаси	Аудитория ўқув юклариси				
			жами	жумладан			
				Назарий	Амалий машғулот		
1.	Актёрлик санъати асослари фанини ўқитиш модернизациялари.			2			
2	Замонавий талабдаги машғулотларни яратиш ва олиб бориш мезонлари.			2			
2.	Машқлар ва этюдлар драматик театр ва кино актёрлиги мактабининг асоси.				2		2

3.	Драматик театр ва кино актёрлиги маҳорати унсурларидан тўғри фойдаланиш				2		
	Жами:	10	8	4	4		2

НАЗАРИЙ МАШҒУЛОТЛАР МАЗМУНИ

**1-мавзу: Актёрлик санъати асослари фанини ўқитиш модернизациялари.
(2 соат маъруза)**

Режа:

1. Машғулотларнинг самарадорлигини ошириш омиллари.
2. Инновацион технология ва услублардан фойдаланиш.
3. Фанни ўргатишда замонавий техникалардан фойдаланиш.

Хатти - ҳаракат таҳлили услуби - бир турдаги санъат тимсолларини мутлоқ фарқ қиладиган бошқа санъат тури тимсолларига ўтқозишда. Яъни, адабиёт, драматургияда яратилган тимсолларни саҳнавий ижод жараёнига ўтказиб олиш. Хатти - ҳаракат таҳлили услубининг адабий таҳлилдан фарқи шундадир.

**2-мавзу: Замонавий талабдаги машғулотларни яратиш ва олиб бориш.
(2 соат маъруза)**

Режа:

1. Ижронинг спектакл муҳитига буйсундириши.
2. Берилган драматик асарнинг таҳлили. Етакчи хатти ҳаракат.
3. Актёр ижодига содда ижтимоий ҳаракатнинг аҳамияти. Саҳнавий воқеълик тизимини аниқлаш.

АМАЛИЙ МАШҒУЛОТЛАР МАЗМУНИ

3-мавзу: Машқлар ва этюдлар драматик театр ва кино актёрлиги мактабининг асоси. Роль устида ишлаш (амалий машғулот- 2 соат)

Режа:

1. Кечинма ва тақлидий санъатнинг фарқи.
2. Спектаклдаги пластик ҳаракатлар.
3. Спектаклдаги психологик жараён ва унинг босқичлари.

Мавзуга оидинлик киритиш учун К.С.Станиславский меросига мурожаат қиламиз. Театр реформаторисаҳна асарининг хатти-ҳаракат таҳлиliga жуда

катта эътибор қаратади. У, сахна асарини ҳаракат жараёнидаги парча ва ва майда қисмларга ажратар, ҳар бир қисм зиммасидаги вазифани белгилар, кейинчалик уларни йириклаштиришга ундайди.

Тингловчилар томонидан назарий билимларни ўзлаштириш, ҳамда амалий кўникмаларга эга бўлиш жараёнида “Брейнсторминг”, “Кластер”, “Ақлий хужум” каби илғор педагогик технологияларни қўллаш тавсия этилади.

4-мавзу: Драматик театр ва кино актёрлиги маҳорати унсурларидан тўғри фойдаланиш. (амалий машғулот- 2 соат)

Режа

1. Образ устида ишлаш. Образ устида ишлашнинг ички ва ташқи жараёни, олий мақсад, сахнавий муносабат ва актёрнинг ижтимоий руҳий ҳаракати.

2. Актёрнинг образ устида ишлаши. Ижрони спектакл муҳитига буйсундириши.

3. Актёрнинг роль устида мустақил ишлаши.

Калит сўзлар:

Актёр	– драма, опера, балет, кўғирчоқтеатри, тсирк, театр, кино, радио (инсценировка, постановка, монтаж) вателевидениедаролларижроэтувчишахс, артист.
Актёрлик маҳорати	– бошқа давр ва муҳитдаги образни актёрнинг ўз руҳий-жисмоний аппарати орқали жонлантириш қобилияти.
Антракт	– 1. Спектакль пардалари, контсерт ва тсирк томошаларининг бўлимлари орасидаги танаффус. 2. Театрда иккинчи ва ундан кейинги пардалар бошланиши олдидан чалинадиган мусиқали муқаддима.
Афиша	– спектакллар, контсертлар ва бошқа адабий тадбирлар, томошалар тўғрисида хабар берувчи, кўзга кўринарли жойларга ёпиштирилган махсус эълон.
Бутафория	– театр спектакларида ҳақиқий нарсалар ўрнида қулланиладиган, спектакль характери ва сахна талаблари, имкониятларидан келиб чиқиб ясалган мебель, безаклар, костюм деталлари, турли идишлар ва ш.к.лар.
Бутафор	– турли бутафория буюмларини тайёрловчи сахна ишчиси.
Грим	– актёр қиёфасини, айниқса, юзини ўйналадиган ролга мос қилиб махсус бўёқ, ясама соч- соқол, пластик массалар ва ш.к.лар воситасида ўзгартириш санъати, шунингдек, ана шу

воситаларнинг жами.

- Декорация** – сахнада кўрсатилаётган воқеа ўрнини акс эттиришга, спектаклнинг ғоявий маъносини очишга хизмат қилувчи сунъий манзара, бадиий жиҳоз. Декорация ранг-тасвир, графика архитектура, сахна техникаси, кинопроекция ва шу кабиларнинг тасвирий воситалари ёрдамида яратилади.
- Дикция** – нутқда ва куйлашда сўз ва товушларни аниқ, равшан талаффуз қилиш.
- Динамика** – Обилие движения, действия
- Драма** – 1. Муаллиф нутқисиз, яни диолог шаклида ёзилган ва сахнада ижро этиш учун мўлжалланган бадиий адабиётнинг лирика ва эпос қаторидаги бир тури. 2. Тор маънода – драматик адабиётнинг бир қисми, трагедиядан ҳаёт ходисаларининг ўртачароқ ўткирликда тасвирловчи билан, комедиядан эса ҳаёт ходисаларини кулги орқали эмас, балки жиддий тасвирлаш билан фарқ қилади.
- Драматургия** – 1. Драматик асарлар мажмуаси. Масалан Ҳамза драматургияси, 50-йиллар драматургияси. 2. Драматик асар тузилиши ҳақидаги назарий.
- Дублёр** – 1. Мусиқа ва театрда - спектакль (опера, балет, драма, комедия ва ш.к.)ларда муайян ролни навбат билан ижро этувчи икки ашулачи, раққос, актёрдан бири. 2. Кинода-фильмнинг матнини дубляж қилганда овоз берувчи актёр.
- Дубляж** – овозли фильмнинг сўз қисмини бошқа тилга таржима қилиш ва фильмнинг шундай варианты.
- Интермедия** – 1. Қадимги драма ва опера спектаклларида танаффус пайтида, шунингдек, ҳозирда контсерт номерлари орасида ижро этиладиган комик характердаги кичик сахна асари. 2. Мусиқада фуганинг икки мавзу орасидаги қисм.
- Кадр** – 1) фотографический кадр — единичное изображение объекта сёмки на фотоплёнке или фотобумаге. 2) Кинокадр — снимок на киноплёнке, фиксирующий одну из фаз движения или статическое положения объектов сёмки. 3) Монтажный кадр — составная часть фильма, содержащая какой-либо момент действий. 4) Сценарный кадр (в постановочном или режиссёрском сценарии) — изложение содержания и подробное описание снимаемого действий. 5) Телевизионный кадр — изображение, получаемое на экране кинескопа в результате одного полного цикла телевизионной

	развёртки.
Колорит	– КОЛОРИТ (итальянское солорито, от латинского солор - свет), в произведениях изобразительного искусства система соотношений световых тонов. В каждом конкретном произведении колорит образуется сложным и неповторимым взаимодействием красок, согласующихся по законам гармонии, дополнения и контраста, и является одним из важнейших средств эмоциональной выразительности. Может быть теплым, холодным, ярким, блеклым и т.д.
Комедия	– ижтимоий ҳаётдаги нуқсонларни, кишилардаги ярамас хусусиятларини кулги воситаси билан фош этувчи қувноқ, хушчакчақ характердаги драматик асар.
Композиция	– Строеие, соотношение и взаимное расположение частей
Контсерт	– 1. Олдиндан тузилган муайян дастур асосида санъаткорларнинг сахнага (шунингдек, радио ва телевидениеда) чиқиши. 2. Бир, баъзан икки-уч асбоб ва оркестр учун ёзилган, одатда виртуоз характердаги мусиқа асари.
Корфармон	– 1. Ўзбек қўғирчоқ театрининг турларидан бири бўлган қўл қўғирчоқ томошаларидан бири. 2. Иш бошқарувчи. Режиссёр. Саҳналаштириш ишлари бошқарувчиси. Унинг фикр ва талқини орқали асар саҳналаштирилади ва томошабинга тақдим этилади.
Кульминация	– бирор воқеа ёки ходиса ривожланишидаги энг юқори нуқта, авжига чиқиш.
Мизансцена	– французча- сахнадаги жойлашув. Пьесадаги конфликтларнинг пластик ҳаракатга қўчирилиши, актёрларнинг маълум вақтда сахнадаги хатти-ҳаракати ва жойлашуви.
Метафора	– истиора, сўз ёки иборанинг қўчма маънода ишлатилиши ва шундай маънода ишлатилган сўз, ибора.
Монолог	– драматик ва бошқа асарлар иштирокчисининг суҳбатдошига, ўзига, баъзан томошабинларга қарата айтган сўзи, нутқи.
Монтаж	– МОНТАЖ (французское монтаге - подъем, установка, сборка) (кино), творческий и технический процесс в создании кинофильма, следующий после проведения съемок. Включает отбор отснятых фрагментов в соответствии со сценарием и режиссерским замыслом, склейку отдельных фрагментов в единое целое, перезапись фонограмм и др

- Муסיқа** – 1. Эмоционал-ғоявий мазмунни овоздаги бадий образлар орқали ифодаловчи санъат тури. Масалан Вокал муסיқа, симфоник муסיқа. 2. Шу санъатнинг чолғу билан ижро этиладиган тугал асари, куй. Масалан: ашула муסיқаси.
- Муסיқали театр** – сахна хатти- ҳаракати ва муסיқали уйғунлиги асосига курилган кўшиқ ва рақс элементлари иштирок этган (опера, балет, оперетта, мюзикл) театр.
- Муқаддима** – адабий-бадий, илмий, муסיқа ва ш.к. асарларнинг бошланиши, кириш қисми.
- Наезд** – Тасвирга тушириш объектига нисбатан камера фокус масофасининг яқинлаштирилиши
- Образ** – сеобщая категория художественного творчества, форма истолкования и освоения мира с позитивной определённости эстетического идеала путём создания эстетически воздействующих объектов. Также любое явление, творчески воссозданное в художественном произведении.
- Отезд** – Тасвирга тушириш объектига нисбатан камера фокус масофасининг узоклаштирилиши
- Олий мақсад** – режиссёрнинг, нега айнан шу пессани сахналаштираётгани, унинг ёрдамида нима демокчилиги, томошабинда қандай фикр ва туйғулар уйғотиши кераклигини аниқлаш мақсули.
- Оммавий сахна** – пьеса давомидида оломон, халқ, омма кабиларни акс эттирувчи, иштирокчиларнинг сони кўп бўлган сахна кўриниши.
- Пантомима** – театр томошаларининг бир тури бўлиб, унда бадий образ сўзсиз, мимика, имо-ишоралар, гавдани ҳар мақомга солиш орқали яратилади.
- Панорама** – Камера орқали икки нуқта орасида мавжуд кўринишларни узлуксиз тасвирга тушириш
- Парда** – 1. Театрда сахна жиҳози ёки спектакль беаги. 2. Драматик асар, спектаклнинг бўлими (акт). 3. Торли муסיқа асбоблари дастасига боғланадиган тўсиқ бўғинлар.
- Пародия** – адабиёт, муסיқа ва тасвирий санъатда бирор санъаткор ижоди ёки айрим асарнинг услубига тақлид қилиш йўли билан танқидий руҳда яратилган асар.
- Партер** – театр ва контсерт залларининг сахнага нисбатан пастрокда

	жойлашган, томошабинлар ўтирадиган қисми.
Пауза	– 1. Куй, ашула орасида узилиш, ўхшаш ва унинг нотадаги белгиси. 2. Нутқдаги танаффус, интонация элементларидан бири.
Пластика	– балет, рақс, бадий гимнастикада киши танасининг нафис ҳаракатлари, нафис ҳаракат санъати.
Пролог	– 1. Адабий асарларда муқаддиманинг бир тури. 2. Театрда спектакль бошланиши олдидан ижро этиладиган кўриниш, сахна. 3. Мусиқада кантата, ораторияларнинг кириш қисми.
Пьеса	– 1. Театрда кўйиш учун мўлжалланган драматик асар. 2. Якканавоз созанда ёки чолғучилар ансамбли учун ёзилган кичик мусиқа асари.
Режиссёр	– корфармон. Театр ва кинода драматик ёки мусиқали асарларни сахналаштирувчи ҳамда фильмни суратга олиш жараёнини бошқарувчи.
Режиссёр ёрдамчиси	– сахналаштирувчи режиссёрнинг ташкилий ва техник томондан ёрдамчиси.
Режиссура	– ижодий ва амалий иш жараёни.
Реквизит	– театр томошаларида ёки кинофильм суратга олинаётганда фойдаланиладиган, спектакль давомида сахнада бўладиган, актёрлар олиб чиқадиган буюмлар.
Ремарка	– драматик асар матнида муаллиф томонидан берилладиган турли изоҳлар.
Репертуар	– 1. Театр, контсерт, эстрада ва ш.к.да ижро этиладиган асарлар мажмуи. 2. Бирор санъаткор ижро этадиган роллар, мусиқа асарлари ва бошқалар мажмуи.
Репетиция	– театр, тсирк, мусиқа ва ш.к. томошаларни оммага кўрсатиш олдидан синаб кўриш, машқ қилиш, тайёрлаш жараёни.
Репортаж	– материал с места событий
Асосий (генерал) репетиция	– томошабинга такдим этилишдан олдин тайёр томошадай кўриладиган энг сўнгги репетиция.
Ритм	– Равномерное чередование какихнибудь элементов, моментов (ускорения и замедления, напряжения и ослабления в движении или течении чегонибудь).
Рол	– актёр томонидан сахнада, экранда ижро этиладиган бадий образ.
Сахна	– 1. Театр биносининг томошабинга яхши кўринадиган, актёрлар учун қулай бўлган томоша кўрсатиладиган қисми.

2. Пьеса ва спектакллардан бир кўриниш.

- Саҳна арлекини** – асосий, антракт пардадан сўнг жойлашган, бутун портални қопловчи, парда билан бир хил матодан ишланган, юқорига осилган парда.
- Саҳна барабани** – саҳна майдонинг айланувчи қисми.
- Саҳна галереяси** – саҳна атрофи деворларида жойлашиб ўзаро энсиз кўприкчалар билан боғланган қурилмалар.
- Саҳна ёруғлик таъсир воситалари** – саҳнада ёруғликнинг ўзгариши орқали ва ёруғлик орқали амалга ошириладиган (ёмғир, қор, туман) таъсир воситалари.
- Саҳна колосниги** – шифтга яқин жойга ўрнатилган, штанкетларни ушлаб турувчи темир ўқлар.
- Саҳна кулиси** – саҳна ён томони ва чўнтақларини беркитиб турувчи, ўнг ва чап томондан осилган катта-катта тўғри тўртбурчак шаклидаги декорация матолари.
- Саҳналаштириш** – спектакль, тсирк, эстрада томошалари ва фильм яратишдаги ижодий жараён.
- Саҳна майдони** – спектаклдаги воқеалар кечадиган, хатти-ҳаракат қилинадиган жой бўлиб саҳнанинг 2-қаватидир.
- Саҳнанинг 1-қавати** – планшет остидаги кенглик, унга планшетдаги люклар орқали тушилади. Унда спектакллар ўтиши учун ёрдам берувчи мослама ва қурилмалар жойлашган.
- Саҳнанинг 3-қавати** – саҳнанинг падугадан шифтгача бўлган қисми.
- Саҳна нутқи** – театрда бадиий образ яратиш, пьесада ғоя, фикр, ҳиссиётларни томошабинга етказишда асосий ифода воситаларидан бири, шу воситаларни ўргатувчи фан.
- Саҳна ойнаси** – “П” шаклидаги портал деворидаги, одатда парда билан тўсилган очиклик.
- Саҳна плунжери** – саҳна барабанининг кўтарилиб тушириладиган қисми.
- Саҳна супер пардаси** – ўйин пардаси. Асосий пардадан сўнг жойлашади. Одатда спектакль учун махсус тайёрланилади ва асосий ғояни тарғиб этади.
- Саҳна таъсир воситалари** – саҳнада томоша вақтида ишлатилиб, унинг томошавийлиги ва ҳаққонийлиги учун хизмат қиладиган воситалар йиғиндиси.
- Саҳна техникаси** – саҳна қутиси, архитектура қурилиши, ундаги жиҳозлар ва махсус айрим спектакллар учун тайёрланадиган техник

	мосламалар.
Саҳна томоша пардаси	– саҳна ойнаси бўйини кичрайтиришга хизмат қиладиган, темир ўққа таранг тортилган матодан иборат кўтарилиб тушириладиган парда. Подзор.
Саҳна чўнтаги	– карман. Саҳна майдонининг икки четида, декорацияларни кўйиш ва спектакль давомида уларни тез алмаштириш имконини берувчи кенглик.
Саҳна шовқин воситалари	– кулислар ортидан театрда узоқ замонлардан бери қўлланилиб келинаётган буюмлар ёрдамида ҳосил қилинадиган овоз ва овоз воситалари (ҳозирда, кўп ҳолларда мусиқа ёзувларидан фойдаланилади).
Саҳна штанкети	– саҳна кийими, декорациялар ва чироқлар ўрнатиладиган, саҳна майдони бўйлаб чўзилган, колосникларга перпендикуляр ўрнатилган темир ёки тахтадан ясалган кўтариб-тушириладиган мослама.
Символ	– (рамз) бирор ғоя, тушунча ва ҳис-туйғуларнинг шартли белгилар, ишора, ёрдамида ифодаланиши (кабутар – тинчлик белгиси).
Софит	– саҳнани олд томонидан ва юқоридан ёритишга хизмат қилувчи бир неча ёритқичлардан тузилган осма мослама.
Спектакль	– театрнинг ижодий жамоаси томонидан саҳнага кўйилган театр томошаси.
Стол атрофида ўқиш	– пьеса устида бошланғич иш бўлиб, унда актёрлар стол атрофида ўтириб ўз образларини овоз орқали яратадилар ва қаҳрамон характери ишланади.
Суфлёр	– актёрга ролининг сўзларини айтиб бериб турувчи театр ходими.
Сценарий	– асар тузилмаси. Маҳаллий далилларга асосланиб ёзилган бўлиб, тўлақонли бадиий асар.
Сценография	– Искусство художественного оформления театральной сцени, а также само такое оформление.
Сюжет	– бадиий асарнинг асосий мазмуни ва ундаги воқеа ёки ўзаро узвий боғланган ва кетма-кет ривожланиб борадиган воқеалар йиғиндиси, тасвирий санъатда тасвир буюми.
Театр	– спектакль кўйилиши учун мўлжалланган бино.
Театр костюми	– томошабин ва актёрга бўлаётган воқеа ва даврни тушунишга, унинг руҳига сингдиришга ёрдамлашувчи муаллиф ғоясини очиқ берувчи кийим, парик ва гримлар.
Театрлашти-	– ноанъанавий саҳналарда ўтказиладиган бирор мавзу ёки

рилган оммавий томошалар	санага бағишланган театр элементлари билан бойитилган катта омма иштирок этадиган тадбир.
Темп	– 1. Мусиқа асарини ижро этишдаги тезлик даражаси. 2. Ишдаги, ҳаракатдаги суръат, тезлик.
Трагедия	– қаҳрамоннинг бирор одамга, тузумга, ҳаётга ёки ўз-ўзига қарши кураши акс этган жисмоний ёки руҳий ҳалокати билан якун топувчи фожеавий сахна асари. Драматургик жанр. Юнонча “эчки кўшиғи”.
Трагикомедия	– чуқур драматизм характерларига эга бўлган комик қарама-қаршиликлар асосидаги, ҳам трагедия, ҳам комедия элементларини ўз ичига олган драматик асар.
Фон	– основной свет или тон, на котором размещается изображение или текст; част изображения, образующая задний план. Также главная музыка в фильме или в музыкальных произведениях
Фонограмма	– Диск, плёнка или магнитная лента со звуковой записью.
Хронометраж	– Экран асарининг давомийлиги
ҲДТВ	– Рақамли Телевидение
Этюд	– 1. Тасвирий санъатда бирор нарсанинг ўзига, аслига қараб ишланган, одатда бирор катта асар яратиш учун асос бўлиб хизмат қиладиган дастлабки расм, эскиз ва ш.к. 2. Ижрочилик маҳоратини ошириш учун ёзилган мусиқавий пьеса, виртуоз характердаги унча катта бўлмаган мусиқавий асар. 3. Театр педагогикасида актёрлик техникасини ривожлантириш ва такомиллаштириш учун хизмат қилувчи жанр. Ҳаётини ҳақиқат асосида ҳаракатга асосланган, кам сўзли, диалогсиз, драматургия компонентларини мужассам этган кичик кўриниш. 4. Унча катта бўлмаган адабий, илмий ёки фалсафий очерк.

МАЪРУЗА МАТНИ

1-мавзу: Актёрлик санъати асослари фанини ўқитиш модернизациялари (2 соат маъруза)

Режа:

1. Машғулотларнинг самарадорлигини ошириш омиллари.
2. Инновацион технология ва услублардан фойдаланиш.

3.Фанни ўргатишда замонавий техникалардан фойдаланиш.

Хатти - ҳаракат таҳлили услуби - бир турдаги санъат тимсолларини мутлоқ фарқ қиладиган бошқа санъат тури тимсолларига ўтқазилган. Яъни, адабиёт, драматургияда яратилган тимсолларни сахнавий ижод жараёнига ўтказиб билишлик. Хатти - ҳаракат таҳлили услубининг адабий таҳлилдан фарқи шундадир.

К.С.Станиславский системасининг шаклланиши санъат тарихида катта бир даврни ўз ичига олади. У яратган ижод системаси бугунги кун истиқболига тааллуқлидир. Унда сахна санъатининг материалистик асослари ишлаб чиқилган. Станиславский ўзининг «Актёрнинг ўз устида ишлаши» китобида асосий таълим объекти, тадқиқот предмети қилиб сахна хатти-ҳаракати ва унинг элементларининг психо - физик табиатини олган ва буларни тўла-тўқис баён этган.

Станиславский ўз системаси билан театрда бачкана театри, актёрлик ўйинидан сохталикни, юзакиликни, тақлидчиликни, бачкана қилиқ қилишни қувиб чиқарди, ҳамда мазмундорлик ва ҳаётчиликни ўрнатишга уринди. У, ўзининг бутун ҳаётини сахнада тирик инсон, жонли образ, ҳаётчи ҳақиқатнинг тантана қилишига бағишлади.

Сахнада – кўпчилик олдида ижод қилганда ролни чинакамига ҳис этиш, туйғуни жонли, - ёлғон қилиб кўрсатмай, балки инсонийча, мантиқан, изчиллик билан, мақсадга мувофиқ, унумли хатти-ҳаракат орқали пайдо қилиш Станиславский системасининг асосий моиятини ташкил этади.

Кўп асрлардан бери театр санъатининг буюк арбобларини актёрлик илхоми ўзига тортиб келган. Улар актёрлик санъатига ва илхом масаласига катта эътибор билан қараганлар. К.С.Станиславский ўз системаси билан илхом "илохий"бир ходисадир, у актёрга тўсатдан келиб қолади, унга мунтазам машқлар билан эришиб бўлмайди,-деган назарияни таг-томири билан кўпориб ташлади.У фақатгина актёрнинг органик табиатигина мўжизалар ярата олишини илмий равишда исботлади. Шундай қилиб Константин Сергеевич актёр ижоди, театр санъати ҳақидаги фанни яратди.

Ҳозирги замон актёрлик ва режиссёрлик санъати, ҳар бир актёрдан, ҳар бир режиссёрдан ҳар томонлама чуқур билимга эга бўлишини, ўз касбининг энг нозик томонларини мукамал билиб олишини талаб қилади.

Санъат ҳақида содда, тушунарли қилиб ёзмоқ, сўзламоқ керак. Донишмандларга хос гаплар ўқувчини чўчитиб юборади. Бундай сўзлар юракни эмас, фикрни уйғотади. Шу сабабли ижод даврида ақл артист туйғусини ва беихтиёр ижодни босиб кетади, маълумки бизнинг санъатимизда ижод ва туйғуга катта аҳамият берилади.

Аммо мураккаб ижодий процесс ҳақида «содда» қилиб гапириш ва ёзиш қийин. Ҳоят нозик сезгиларни беихтиёр ижодни ифода қилиш учун сўзларнинг маъноси торлик ва кўполлик қилади.

Инсон қалби онгимиз ва иродаимизга бўйсунмиш қобилиятига ҳам эга. Мана шу хусусият бизнинг рухий жараёнимизга беихтиёр таъсир кўрсатишга қодирдир. Шуниси ҳам борки, бунга эришиш анча мураккаб ижодий меҳнатни

талаб қилади, бу меҳнат онгимизнинг бир қадар назорати ва бевосита таъсир қилиши натижасида содир бўлади. Бу меҳнат кўпроқ беихтиёр ва иродамиздан холи равишда бўлади. Бу иш моҳир, юксак истеъдодли, энг нозик, мураккаб, сергак санъаткор бўлган органик табиатимиз қўлидан келади, холос. Энг мукамал актёрлик техникаси ҳам, китобий билим ам бу билан тенглаша олмайди. Артистлик табиатимизга бу каби муносабатда бўлиш ва бу хилда қараш, кечинма санъат қонунидир. Борди-ю, табиатимиз инжиқлик қилиб қолсачи? Унда уни қўзғатиш ва йўлга сола билиш керак. Бунинг учун психотехниканинг алоҳида усуллари бор. Бу усулларнинг асосий вазифаси беихтиёр ижодни онг ва бошқа воситалар ёрдами билан қўзғотиш ва уни ижодий жараёнга йўллашдан иборатдир.

«Актёрнинг онгли психотехникаси ёрдамида беихтиёр ижодга ўтиши», яъни онг натижасида беихтиёр ижодга, иродамиз орқали ихтиёрсиз ҳатти-харакатга ўтиш деган принцип кечинма санъатининг асосларидан бири бўлиши ҳам бежиз эмас. Беихтиёр ижодни сергар табиатимизга топширайлик-да, қўлимиздан келадигани-ижод қилишнинг онгли йўллари ва психотехниканинг онгли усуллари мурожаат қилайлик. Улар бизни ҳаммадан бурун беихтиёр ижод бошланганида унга ҳалақит бермасликка ўргатади. Агар артист ўзини сахнада ўраб олган шароит табиий ва нормал ҳолда, ҳатто жуда оддий шаклда, инсон табиатининг барча қонунлари асосида содир бўлаётганини англай олса ва буни тўла ҳис этса, шундагина у беихтиёр ижоднинг чуқур сир-саноатларини аста-секин тушуниб олади. Бизга нотаниш бўлган туйғулар ҳам шундан чиқиб келади. Улар бизни қисқа муддат ичида ёки аллавақтгача чулғаб оладиларда, қалбимиз буйруқ қилган томонга етаклаб кетади. Унинг бошқарувчи кучларини билмаганимиз ва ўрганолмаганимиз учун уни, актёр тили билан айтганда «табиат» деб атай қоламиз. Бироқ тўғри давом этувчи органик ағтимизни буздикми, сахнада нотўғри ижод қила бошладикми, шу ондаёқ инжиқ беихтиёр ижод зўравонликдан кўрқиб, яна ўзининг беҳавотир сирхонасига бекиниб олади. Бундай ҳолат юз бермаслиги учун, энг муҳими, самимият билан тўғри ижод қилмоқ керак. Шундай қилиб, беихтиёр_ижодни уйғотиш, илҳомнинг жўш уриши учун артистнинг ички ҳаётида реализм, ҳатто натурализм ҳам зарурдир.

Этюдларни_яратади онгли ва тўғри ижод талаб қилинади. Бу эсаҳақиқатни яратади, ҳақиқат эса ишонч уйғотади, агар табиатимиз инсон вужудида рўй бераётган аҳволга ишонса, ўзи ҳам ишга киришади. Унинг орқасидан беихтиёр ижод ишга тушиб, илҳом ҳам кела қолади. Актёр ўзига берилган образни катта ишонч билан ҳаққоний ижро этмоғи лозим. Лекин баъзи бирлари биз билган реал инсоний ҳаётни эмас, балки бошқача сахна учун пардозланган ҳаётни яратадилар. Мана шунинг учун ҳам таклидий санъатга мансуб бўлган артистлар ролни, фақат ишнинг бошланиш пайтида, репетиция даврида тўғри, инсонга хос қилиб бошдан кечирадилар, кейин сахнада, ижод қилиш пайтида аввалдан белгилаб қўйилган шартли кечинмага ўтадилар. Буни оқлаш учун шундай баҳоналарни ҳам топиб қўйишган: театр ва унинг томошаси шартлидир. Сахна ҳақиқий ҳаётни гавдалантириш воситалари учун ҳаддан ташқари камбағал, шунинг учун ҳам бу шартли воситалардан қўл силтамай, аксинча, уларни севмоғи лозим.

Бундай ижод гўзал, лекин мазмундор эмас, у кучли бўлишдан кўра кўпроқ жозибадордир; унда мазмунга нисбатан шакл қизиқроқдир. Бундай ижод юракка эмас, кўпроқ кўз билан кулоқга таъсир қилади-бинобарин ҳаяжонга солишдан кўра кўпроқ кишини завқлантиради. Тўғри, бу санъат ҳам томошабинда кучли таасурот қолдира олади. Воқеа кўз ўнгингда бўлиб турганида ўзига маҳлиё қилади, ҳатто гўзал хотиралар учун асос ҳам яратади, лекин бундай таасуротлар кўнгилини иситадиган ва унга чуқур таъсир қила оладиган таасуротлар бўлмайди. Бундай санъатнинг таъсири ўткир бўлгани билан умри қисқа бўлади. Унга ишонишдан кўра кўпроқ таажжубланасан киши. Шунинг учун бу санъат катта кучга эга эмас. Унинг кучи айратда қолдиришга ва сахнада ҳамма нарсани чиройлик қилиб кўрсатишгагина етади, холос. Чуқур ҳисларни ифодалаш учун эса унинг воситалари ёки ҳаддан ташқари серҳашам ёки ҳаддан ташқари юзакидир, нозик ва чуқур инсоний туйғулар техник усулларга бўйсунмайди. Бу сезгилар табиий кечинма ва уни гавлантириш пайтида табиатимиз ёрдамига муҳтождир.

Назорат савол ва топшириқлар:

1. Шакл ва мазмун ҳақида гапириб беринг.

Тавсия этиладиган қўшимча адабиётлар:

1. К.С.Станиславский “Актёр ўз устида ишлаши”
2. Б. Захава «Мастерство актера и режиссура» Ж. Махмудов таржимаси.

2-МАВЗУ. Замонавий талабдаги машғулотларни яратиш ва олиб бориш меъзонлари. Машқлар ва этюдлар драматик театр ва кино актёрлиги мактабининг асоси.

(2 соат маъруза)

Режа:

1. Ижронинг спектакл муҳитига буйсундириш.
2. Берилган драматик асарнинг таҳлили. Етакчи ҳатти-ҳаракат
3. Актёр ижодига содда ижтимоий ҳаракатнинг аҳамияти. Саҳнавий воқеълик тизимини аниқлаш.

Спектаклнинг бадиий яхлитлиги «пьеса ва роль устида ишлаш» - методини ўрганиш

1. Актёр ўз устида ишлашда асосан нимага кўпроқ эътибор бермоғи керак?

Ўқув жараёнида актёрлик маҳорати санъатида, оғирлик маркази - «актёрнинг роль устида ишлаши» – деган мавзуга тушади. Бу вақтгача тингловчилар мавзу учун тайёргарлик кўрган бўлиши керак – улар артистлик

техникаси, этюд ва парчалар бўйича тажрибага эга бўлишлари шарт. Спектаклда, ролда қайта гавдаланиши учун бу ишлар уларга қайта кўмакдош бўлади. Қисқа вақт ичида энг муҳим вазифа бу - образда хатти – ҳаракат қилишга ўрганишдир. Бу билан бирга «ўз устида ишлаш»-каби ишларни ёддан чиқармаслигимиз керак.

Спектаклни яратаётиб, талабалар «пьеса ва роль устида ишлаш» - методига ўрганадилар. Айрим ҳолларда, актёр пьесани ўқиши биланок, пьесани ички моҳиятини англаб, шу образда яшай бошлайди. Аммо кўпинча актёр, янги ролга дуч келганда, санъатнинг бутун қийинчилигини кўради. Қандай қилиб бу ҳолатдан осон чиқиш мумкин? Ишни нимадан бошласа унумли ва мақсадга мувофиқ бўлади? Биринчи навбатда актёр спектакль ёки парча учун олинган пьеса билан яқиндан танишиб олиши керак. Унда нима содир бўлаётганини, авторнинг нияти ёки режасини, пьеса қаҳрамони ва ундаги воқеага муносабатини, образнинг ҳис-туйғусини, хатти-ҳаракатини ўзиники қилиб олишини, уларни ўзининг танасига, овозига кўчиришни, қайта гавдаланишда образнинг ташқи формасини ҳам топишни билиш керак.

Театр санъати-коллективдан (оммадан) иборат. Театр иши ташкиллаштирилиши лозим. Бир кишининг ижоди, бошқа кишининг ижодига боғлиқ бўлади. Бундай ишлар спектакль яхлитлигига олиб келади, мақсадга мувофиқ бўлади. Актёр роль устида ишлаганда, тинимсиз изланишда бўлади.

Автор ниятини билиш учун, ролни муҳокамаси устида ишлаш, пьесани қайта-қайта ўқиб, англаб олишга ҳаракат қилиш керак. Айрим ҳолларда актёр ижодий органикадан айланиб ўтиб кетади. Фақат натижага тезроқ етиб келиш ниятида, ролнинг ташқи формасига эга бўлади. Яъни образ характерини ташқи томонини, нутқи, интонация, жест, мимикаларини кўрсатади.

Аммо шу жараённинг табиийлигига бу билан эришиб бўлмайди. Бундай ҳолларда актёр, партнёрнинг жонли мулоқатидан маҳрум бўлади. Охир оқибат бу нарса тақлидий санъат тушунчасига олиб келади.

Мезансценаларни, бўлғуси спектаклнинг тайёр постановка ечимини, жанри, ритмининг олдиндан ўйлаб қўймоқ хатодир.

Саҳнавий образ яратишда актёр ишини шундай ташкиллаштириш керак-ки, ижодий натижа органикали, бўрттирилмасдан, табиий етилиши керак.

Метод (усул) мана шу вазифага хизмат қилиш керак. Станиславский системасигача, “сиртдан ички томонга” - деган тушунчага санъаткорлар бўйсунар эди. Кейинчалик эса, «ички томондан сиртга» - қараб, яъни ички ҳолатдан хатти – ҳаракатга, ҳамда роль кечинмасидан, унинг қайта гавдаланишига деган тамойилга риоя қилинган ҳолда ишлай бошладилар.

Актёрлар ҳар хил техник усуллар билан ўзларига ички кечинма ҳолатларни яратмоқчи бўлдилар. Роль устида иш, пьесани психологик анализ қилишдан бошланар эди. Яъни, роль моҳиятини, иродали вазифаларни, кайфиятни аниқлаш ишларга эътибор қаратилар эди. Ҳис – туйғулар хотирасига таянган ҳолда, илк кечирган ҳис – туйғуларни уйғотмоқчи бўлар эдилар. Актёрлар физик хатти – ҳаракатга ўтишдан олдин, стол атрофида ўтириб, ролга киришга, унинг маънавий мазмунини эгаллашга ҳаракат қилар эдилар. Аммо, бу қилинаётган ишлар хато эканлигини, оқибатда тушуниб етдилар. Аввал қатнашувчининг психологиясига, кайфият ва ҳис – туйғунларига эришиш, стол атрофида ролни

англаб олиш ва кечинмага эришиш, ундан кейин хатти – ҳаракатда гавдаланиш актёр ишининг энг яхши «ишлаш усули» - деб айтиб бўлмайди. Актёр онгини кўп, керак эмас вазифалар билан тўлдириш шарт эмас. Стол атрофида «кечинма» ларга ўрганиб қолган актёр, сахнада ҳам фаол хатти – ҳаракат қилиш ўрнига «кечинма» ни қайта кўрсатишга ҳаракат қилади. Оқибатда янги ташқи «штамп» яъни қолип, ишонарли даражадаги «кечинма» туғилади.

Ҳаётда психик жараён ўз-ўзидан пайдо бўлмайди. Бизни ўраб турган атроф муҳитдаги реал воқеалар келиб чиққан ҳолда сезги органимиз ишга тушади.

Ундан чиқди – актёрнинг сахнадаги ҳар бир қадами органик (жонли) бўлиши учун, биринчи навбатда, ўша физик жараёндаги қабул қилиш ва таъсир қилиш кучларини ўрнатишимиз керак. Уларнинг таъсирида бизнинг ички дунёмиз юзага чиқади ва шаклланади. Ўқув жараёнидаги пьеса устида иш, театрлар спектакль постановкасида катта фарқ қилади. Ўқув жараёни ўз олдига бошқачароқ мақсад қўяди ва бошқача ташкиллаштирилади. Актёрни қизиқтириш учун, ижодий вазифасини тушуниши учун турли усуллар қўлланилади. Олинган асар ғояси саёз бўлмаслиги, образлар психологияси эски сарқит бўлмаслиги керак. Метод (Усул) ва системани «тушундим» - деб йиғиштириб қўйган одам хато қилади. Метод ва система доим бизга керак. Қийин вақтларда, саволга жавоб топаолмайдиган пайтларда, асарнинг моиятини чуқур тушуниб етаолмаганимизда – хуллас ҳар доим, мунтазам равишда метод ва системага мурожат қиламиз.

Мана шундай талабларга одатда, классик драматургиялар жавоб беради. Калассикадан ўтгандан сўнг, талабалар замонавий пьесалар устида ишлаш учун шайланиши, қуролланиши мумкин ва шундай пайтларда уларнинг диплом спектакллари ўзига муносиб ўрин эгаллайди. Ижодий жараёнини ўтиб, спектакль устида ишлашга киришганда шошилмаслик ва қўрқмаслик лозим. 3 – курс охирида диплом спектакль тайёр бўлмаса – бу фожеа эмас имтихонга спектакльдан алоҳида актларини ва сахналарни олиб чиқиш мумкин.

Асосий саволлар:

1. Метод (усул) қандай вазифаларга хизмат қилади?
2. Ўқув жараёнидаги калассик драматургия устида ишлаш сабаби?

Тавсия этиладиган қўшимча адабиётлар:

1. Г. Кристи. «Воспитание актёра в школе Станиславского» З.Ахмедова таржимаси.

3-МАНЗУ. Драматик театр ва кино актёрлиги маҳорати унсурларидан тўғри фойдаланиш (амалий машғулот- 2 соат)

Режа:

1. Образ устида ишлаш. Образ устида ишлашнинг ички ва ташқи жараёни, олий мақсад, сахнавий муносабат ва актёрнинг ижтимоий рухий ҳаракати.

2. Актёрнинг образ устида ишлаши. Ижронинг спектакл муҳитига буйсундириши.

3. Актёрнинг роль устида мустақил ишлаши.

Пьесани англаб етиш жараёнини Станиславский, ер остидаги қазилма бойликга аста-секин етиб бориш мисоли билан тенглаштиради. Аввалига ўсимлик дунёсининг устки қисми олинади, кейин ҳар хил, кўзга кўринмайдиган заминнинг геологик қатлами бўлади. Шундай қилиб инсон аста ер қобиғининг ичига кириб боради ва уни қурилишини англай бошлайди. Ер остининг марказида қайнаётган оловни (массани), Станиславский ҳамма ҳам етишолмайдиган ижодий онгнинг майдонига ўхшатади. Энг юқори, кўринадиган ва сезиладиган қатлам бу - фабула¹, факт² -пьесанинг ташқи воқеаси. Фақат шулар драматик асарнинг объектив асосини ташкил этади. Мана шуларни биринчи навбатда баҳолаш ва аниқлаш керак. Трагедияни талил қилганда энг муҳими – «ходисалар таркибини» аниқлаш керак- кейин эса, бошқасини, яъни фикрни сўз орқали, характер, сахнавий шарт-шароитни – деб айтган эди Аристотель.

Ходисалар таркибини аниқ баҳолаш кейинчалик сахнавий воқеани, хатти-ҳаракат қилаётган шахсни характерини аниқлашда ёрдам беради. «Ташқи воқеаларни ўрганиш вақтида фактларни туғдириш билан бирга, пьесанинг берилган шарт-шароитига дуч келамиз. Уларни ўрганаётиб, уларга дахлдор ички сабабларни англаймиз. Шундай қилиб, ҳаётнинг ва инсон руҳиятининг энг чуқур маъносини кўрамиз, подтекстга яқинлашамиз ва пьесанинг сув ости оқими тизимига тушиб қоламиз» – деган эди Станиславский. Пьеса устида биринчи бор ишлаганда қисқача унинг мазмунини баён қилиб беришдан бошланса, мақсадга мувофиқ бўлади. Иложи борича кетма-кет воқеа ва фактларни аниқ баён этиши ҳақида актёрга аниқ вазифа берилади. Аввалига фактларни ғоявий оқлаш, эмоционал хотира ва ғояни психологик томонини очиш ва ўзининг ҳаёлий тўқималари деган тушунчаларни четга суриб туриш зарур.

Мисол қилиб; «Ромео ва Джульетта» трагедиясининг сахнавий фактлардан келиб чиққан биринчи воқеага мурожаат қиламиз.

1.Капулеттилар оиласига қарашли 2 та хизматкор уйдан чиқди.

2.Олдиларидан Монтекки оиласига мансуб хизматкорлар ўтиб қолди.

3.Капулетти хизматкорлари уларни масҳара қила бошлайди.

4.Аввалига жанжал бошланиб, кейин уришиб кетадилар.

¹ Фабула – адабий асар сюжетининг схемаси

² факт - Ҳақиқатдан содир бўлган иш

5. Бенволио келиб, уларни ажратишга ҳаракат қилади.
6. Бенволио олдига Тибальт келиб у билан уришиб кетади.
7. Ёўловчилар урушга кўшилади.
8. Шовқинни эшитган Монтеки ва Капулетти оилаларига мансуб одамлар чиқиб, урушга кўшилади.
9. Оила бошлиқлари - қиличини яланғочлайди. Хотинлари уларни ушлаб қолишга ҳаракат қилади.
10. Уруш чўққисида герцог пайдо бўлади. У зўр уринишлар билан уришаётганларни ажратишга, тартиб ўрнатишга ҳаракат қилади.
11. Герцог ўлим жазоси билан уларни кўрқитиб, пўписа қилади.

Барча ҳисобланган фактлар битта воқеа моҳиятини ўз ичига олади: герцог томонидан бостирилган, кўчадаги икки оила низоси. Агар бутун пьеса бўйлаб шундай борилса, фақат ташқи томонидан олинган, «пьеса ҳаётининг баённомаси»ни топган бўламиз. Аммо хатти-ҳаракатли талилни бошлаш учун, шунинг ўзини топганимиз ҳам яхши. Шуниси муҳим-ки, биринчи бор аниқланган сахнавий воқеа бўлаётган ходисаларнинг ички томонини очаётгани йўқ. Фақат кўзга кўринган, ташқи томонини очмоқда. Вақти келиб, актёрнинг ижодида гавдаланадиган, яширинган руҳий мазмун пайдо бўлади. «Инсон руҳияти ҳаётига» киришдан олдин, образ яратилаётган «инсон танаси ҳаёти»ни эгаллаш зарур. (органик жараённинг барча тафсилотларига риоя қилган олда.)

Назорат савол ва топшириқлари.

1. Биринчи таҳлил ҳақида баён этинг.
2. Пьеса ҳаётининг баённомаси.

Тавсия этилган қўшимча адабиётлар.

1. К.С. Станиславский «Актёр ўз устида ишлаши».
2. Г.Кристи «Воспитание актёра в школе Станиславского». З.Ахмедова таржимаси.
3. Авдеева Л. “Аброр Ҳидоятлов”, Тошкент, 1960 й.

Интернет сайтлари

1. admin@gitis.net
2. pavlova@gitis.net
3. www.gov.uz
4. www.uza.uz
5. www.ziyonet.uz
6. www.infocom.uz
7. www.uzreport.com
8. www.uzbekkino.uz
9. www.cinema.uz
10. www.kino-teatr.ru

ТЕСТ САВОЛЛАРИ

1	Муסיқали театр актёрлиги махорати элементлари қайсилар?	А) Кўриш, эшитиш, қабул қилиш, баҳо бериш, хис қилиш	В) Харакат қилиш, ритм, темпо ритм	С) Саҳнавий қарама-қаршилик, воқеалар кетма-кетлиги	Д) Ҳамма жавоб тўғри
2	Этюд нима?	А) Ҳаётий ҳақиқатга асосланган бадиий ҳақиқат	В) Саҳнавий кўриниш	С) Қарама-қаршилик асосида қурилган воқеа	Д) Юқоридагиларнинг барчаси
3	Диққат учун машқларга нималар кирди?	А) Ария куйлаш	В) Тасаввурдаги буюмлар билан ишлаш	С) Мушакларни бўшатиш машқлари	Д) Қарсақ машқлари
4	Образ нимани ифода этади?	А) Фикр ва ғояни	В) Хаяжон ва эхтиросни	С) Хис ва туйғуни	Д) Характерни
5	Бадиий образнинг таркибий қисмларини аниқланг.	А) Жараён, фикр, хис-хаяжон	В) Фикр ва ғоя, бадиий тўқима, ҳаётий ҳақиқат, саҳнавий уйғунлик	С) Қарама-қаршилик, ғоя, хаяжон	Д) Берилган шарт-шароит, қарама қаршилик
6	Санъат нимани бадиий образлар орқали ифода этади?	А) Тасаввурни	В) Хис-туйғуни	С) Борликни	Д) Ғояни
7	Асар мавзуси деганда нима тушинилади?	А) Муаммо	В) Қарама қаршилик	С) Ғоя	Д) Қаҳрамонлар тақдири
8	Муסיқа сўзи нимани англатади?	А) Фан	В) Товуш	С) Асар	Д) Нота
9	Муסיқали спектаклларни саҳналаштириш жараёнида кимнинг роли кучли?	А) Режиссёрнинг	В) Дирижёрнинг	С) Куйловчи актёрнинг	Д) Ҳамма ижрочиларнинг
10	Муסיқали спектаклда куйлаётган актёр ички фикрни, эмоционал хатти-харакатнинг асосини	А) Муסיқадан	В) Хатти-харакатдан	С) Туйғудан	Д) Асар матнидан

	каердан олади?				
11	Актёрлик санъатида хистуйгуларга эришишнинг энг яқин йўли нима?	А) Муносабат	В) Хис-хаяжон	С) Темпо-ритм	Д) Баҳолаш
12	Муסיқа ва драманинг бирикиб, яхлит асарга айланишига асос нима?	А) Куйлашнинг хатти-ҳаракатлилиги ва хатти-ҳаракатнинг муסיқийлиги	В) Асарнинг клавири	С) Хатти-ҳаракатнинг ҳакконийлиги	Д) Воқеаларнинг муסיқийлиги
13	Муסיқий спектаклда куйлаш нима?	А) Муסיқийлик	В) Овоз	С) Табиий психофизик хатти-ҳаракат	Д) Овоз тембрларининг ўзгарувчанлиги
14	«Тенор» сўзи каерда пайдо бўлган?	А) Италияда	В) Ўзбекистон	С) Германияда	Д) Озарбайжонда
15	«Алтъ» сўзи нимани билдиради?	А) Торли услуб	В) Зарб услуби	С) Овоз диапозонини	Д) Нота узунлигини
16	Муסיқали театр асосини асосан нима ташкил қилади?	А) Хатти-ҳаракат	В) Тасаввур	С) Темпо – ритм	Д) Муסיқий хатти-ҳаракат
17	Воқеа маъноси нима?	А) Қарама-қаршилиқ асосида қурилган хатти-ҳаракат	В) Мақсадни амалга ошириш жараёнида берилган шарт-шароит билан тўқнашиш натижасида туғиладиган хатти-ҳаракат	С) Хаётий ҳақиқатга асосланган бадий ҳақиқат	Д) Саҳнадаги кўринишлар
18	Буюмларни жонлаштириш машқларининг асосий вазифаси нима?	А) Бадийхани оширади	В) Саҳнада ёлғизликни хис қилишга ўргатади	С) Пластикани ривожлантиради	Д) Ҳамма жавоб тўғри
19	«Майсаранинг иши» муסיқали драмасини кайси композитор ёзган?	А) Фарход Олимов	В) Сулаймон Юдаков	С) Мутал Бурхонов	Д) Манас Левиев

20	Бадий парчаларнинг мусикий ечими нимага хизмат қилади?	А) Мусикий безакка	В) Воқеанинг узлуксизлиги ва яқунланишига	С) Асар жанрини аниқлашга	Д) Қарама-қаршиликлар ривожига
21	Берилган шарт-шароит нима учун керак?	А) Характерни очиш учун	В) Асар ғоясини ёритиш учун	С) Тўғри хатти-ҳаракат қилиш учун	Д) Саҳнада атмосфера яратиш учун
22	Ўзбек мусиқали драмаларини аниқланг?	А) «Тошболта ошиқ», «Чимилдиқ»	В) «Халима», «Хижрон»	С) «Халима», «Нурхон»	Д) «Келинлар кўзғалони», «Парвона»
23	Асарнинг ечими нима?	А) Бош воқеа	В) Финал воқеаси	С) Кульминацион воқеа	Д) Кириш воқеа
24	Ўзбекистон Республикасининг давлат гимнининг муаллифи?	А) М.Ашрафий	В) М.Бурхонов	С) С.Жалил	Д) Д. Зокиров
25	Ария каерда пайдо бўлган?	А) Италияда	В) Францияда	С) Англияда	Д) Озарбайжонда
26	Жанрнинг учта асосий йуналишини топинг?	А) Камедия, трагек-комедия, трагедия	В) Драма, комедия, трагедия	С) Комедия, мусикий драма, мюзкл	Д) Опера, мусикий драма, мюзкл
27	«Мусиқали драма» каерда пайдо булган?	А) Озарбайжон, Ўзбекистон	В) Озарбайжон Украина	С) Россия Ўзбекистон.	Д) Италия, Франция
28	Мусиқали эшитиш нимани ривожлантиради?	А) Овозни	В) Ритмик эшитишни	С) Овоз дияпазонини Д) Мусикий хатти-ҳаракатни	В) Ритмик эшитишни
29	Мусиқали қобилиятни ривожлантиришга нима хизмат қилади?	А) Мусиқали ритмик тарбия	В) Овоз устида ишлаш	С) Мусикий пластика	Д) Мушакларни бўшатиш
30	Мусикий театрда ижоднинг негизи нима?	А) Овоз имконияти	В) Ритм	С) Куйлаш	Д) Мусикий асар